

МБДОУ «Детский сад «Кэнчээри» с.Тумул МО «Намский улус» РС(Я)»

Доклад

Тизэмэтэ: Оскуола иннинээ5и саастаах о5олору ФГОС ирдэбилинэн
математика5а уорэтии.

«Оркон ой»

Толордулар: Мандарова А.П.

Шапошникова А.А.

2022

ИБИНЭЭСИТЭ

КИИРИИ ТЫЛ.....	3
1. ОСКУОЛА ИННИНЭЭСИ СААСТААХ ОЮОЛОРГО КЭРЭХСЭБИЛЛЭЭХ МАТЕМАТИКА.....	5
2. ОЮО ТОЛКУЙДУУР ДЬОЮУРУН САЙЫННАРАР ОСТУОЛ ООННЬУУЛАРА.....	8
СЫБЫАРЫ	13
ТУЪАНЫЛЛЫБЫТ ЛИТЕРАТУРА.....	20

КИИРИИ ТЫЛ

Улэ актуальноба.

Маннайгы математическай ойдобулу, мындыр ойу сайыннарарга ФГОС ирдэбилинен сахалыы пособия абыах буолан оо саадыгар улэлииргэ ыарахан. Ол иин иитээччи дабаны, учуутал дабаны нууччалыы программаны тылбаастаан уонна араас нууччалыы пособияларынан сирдэтэн улэлиир.

Математика олоххо уонна наукаба тоһуу буолар ой күүбэ, киһи аймах култууратын быстыспат сорбото. Ханнык бабарар наука (билим) уонна култуура торуттэрин аан дойду дьоно барыта торообут тылынан үөрэтэн ылынар.

Оо кыра эрдэбиттэн иитилиитэ инники сайдытыгар сункэн суолталаах. Биьиги санарар тылбыт, торообут ийэ тылбыт оонун иитэргэ баьылыр-кобулуур куус буолар диэн педагогическай наука этэр. Ол иин дабаны нуучча улуу педагога К.Д.Ушинскай: «Тыл киһи аймах улуу учуутала буолара. Тылы уорэтии курдук киһини сайыннарар атын предмет суох», - диэтэбэ.

Саха оотун толкуйдуур дьобура, ойуулаан - дьууннээн короро, ойго тутара, баар курдук саныра - барыта, психологическай наука этэринэн, уратылаах.

Дэ ол иин саха оскуолатын уонна оо тэрилтэтин санардан сайыннары концепциятыгар ити ус тугэн сурун туоьуу буоллахтара.

Концепцияба олобуран, оскуола иннинээби саастаах ооооо аан маннайгы математическай ойдобулу билииннэрии, сайыннары ус сурун соруктаах:

- 1) Оо киһи быьытынан сайдарыгар маннайгы математическай ойдобулу туьаны, ол комотунэн оо билэ - коро сатыыр бабатын, ойун сайыннары, дьулуурдаах, тулуурдаах, улгум буолары, о.д.а. утуо сиэри- майгыны инэрии.
- 2) Оонун ахсаан аабарга, кэрини тэннээн корорго, наардырга, араарарга эрчийи.
- 3) Сенсорнай торуту сайыннаран, оо истин иэйиитинт уьугуннаран, тулалыыр эйгэбэ утуо сыьыаны иити.

Билини оо ФГОС ирдэбилинен, толкуйдуур, тэннээн корор, наардыр, ырыналыыр, майгыннатар, ырытар дьобура сайдыахтаах. Оттон онно соп тубэьэр остуол ооньуулар, «Инклюзив» ооньуу набора, экономика бастакы олуктара бу уоруйэхтэри утумнаахтык баьылырга комо буолуохтара.

Сыала: Оскуолаба киирэр саастаах оболорго математика торуттэрин билиьиннэри, толкуйдуур дьобурдарын сайыннары.

Соруктара:

- ахсаан ойдобуллэрин нонуо обо мындыр ойун сайыннары;
- саха остуол оонньуугун нонуо ахсаанна уьуйуу;
- экономика торуттэрин туьунан бастакы ойдобулу билиьиннэри;
- «Инклюзив»- оонньуу наборун туттан сенсорнай торуту сайыннары.

Улэ сонуна.

Математика дьарыгар саха остуол оонньууларын, Инклюзив наборун уонна экономика торуттэрин тэннэ дьуорэлээн дьарыкка киллэри.

Сабабалааьын.

Оскотун оскуолаба киирэр саастаах обону соптоох дьарыктары, саха торут оонньууларын, «инклюзив» оонньуу наборун, экономиканы туттан ыкса сибээстээхтик улэлээтэххэ, инникитин даьаны обо математиканы билэ - коро сатыыра, интириэьэ урдук буолуо уонна оскуолаба да баран ситиьиилээхтик уорэниэ.

Улэ предметэ.

Математика дьарыгар саха торут остуолун оонньууларын, «Инклюзив» оонньуу наборун, экономиканы киллэрэн ахсаан ойдобуллэрин чинэтии.

Улэ объега.

Оскуола иннинээби саастаах обобо ахсаан ойдобуллэрин чинэтии.

Туттуллубут ньымалар.

Дьарыктар, оонньуулар, кэтээн коруу, түмүк оңоруу.

1. ОСКУОЛА ИННИНЭЭБИ СААСТААХ ОБОЛОРГО КЭРЭХСЭБИЛЛЭЭХ МАТЕМАТИКА.

Оскуола иннинэби саастаах обоо элементарнай математика ус салаатыттан (арифметикаттан, алгебраттан, геометрияттан) маннайгы ойдөбүллэри тиэрдиллэр. Онон математика торүтүн билиһиннэрэргэ улахан суолта бэриллэр эбит. Обо оскуолаба алта сааһыттан киирэр буолан, компьютеризацияба, информатизацияба болбомто урдээн, тореппут обото түргэнник сайдарыгар бабата күүхүрэн, билигин ити ордук наада буолла. Ол гынан баран тереппут, обо айылбатынан сайдарын урутаан, эрдэ аахтара-суруйтара, суоттата, музыкальнэй инструменна булгуччу оонньото, уустук электроннай системаны биллэрэ сатыыра обо айар, толкуйдуур, ойуулаан-дьуьуннээн ойдүүр дьобурун атахтыыр диэн обо психотерапева В.И. Гарбузон суруйар.

Обо бэлэм информацияны ыла уэрэннэбинэ, биир халыбынан толкуйдуур, айар дьобура сыппыыр, улааттабына киһи этиитинэн эра сылдыар киһи буолуон сеп. Ол иһин билигин биир халыып дьарыктаныыттан тэйэ сатыыр наада.

Обооо математическай ейдебулу анаан-минээн муньан олорон буолбакка, куннээн олоххо, дьарыкка сыһыаран билиһиннэриллэр. Математика ойдөбүлүн, ордук кыра саастаах обооо, оонньото-оонньото, уруһуйдата-уруһуйдата, улэлэтэ сылдьан, музыканан хамсата-хамсата тириэрдиллэр. Оччообо эрэ предметтэн абстракцияба, билгэлээн, тутан-хабан көрүүттэн толкуйдааһынна, бэйэ оноруутуттан наукаба тийиэ турдаба, онон кинини тулалаан турар эйгэбэ туох барыта кэмнээх кэрдиилээх, бэйэтин кытта ситимнээх, тутулуктаах диэн ойдөбүлгэ кэлэр.

Обооо аан маннайгы математическай ейдебулу инэрии кини олохтоохтук толкуйдуу, тулалаан турар эйгэбэ бэйэтэ сатаан сылдыа, санаатын этинэ, ылсыбыт улэтин тиһэбэр тиэрдэ уэрэнэригэр комолоох. Ол да иһин билинни кэмнэ оскуола иннинээби саастаах обооо, кэрэхсэбиллээх математиканы таба туһанан, араас оонньууну тэрийии, куоталаһыны ытыты. Остуоруйаны кэпсээһин (бэйэтэ айара эмиэ), араас хоһоон задачаны, о.д.а. аабыы, суоттатыы эргиччи туһалаах буолар.

Кэрэхсэбиллээх математиканы киллэрии обо билэ-коро сатыыр интэриэһин урдэтэр; ой улэтигэр бэлэмниир, кобулүүр. Обону кытта биирдиилээн дьарыктанар кыах биэрэр. Обо оонньоохтаах. Обо сайдыахтаах. Обо үөрэниэхтээх. Обо билиэхтээх. Ити курдук сыһыа обо оскуолага кириэр диэри элбэх ойдөбүлү инэринэрин, дьобуру ыларын иитии - уорэтии программата, сааһынан керен, араартаан биэрэр. Обо математическай ойдөбүлүн диринэтэн биэрэргэ, үөрүйэбин чинэтэргэ, дьобурун сайыннаарга, ордук дьобурдаах обону кытта биирдиилээн дьарыктанарга угус улэ барыан наада.

Математика - олоххо уонна наукаба теһуу буолар ой күүэ, киһи аймах култууратын быстыспат сорҕото. Ханнык бабарар наука (билим) уонна култуура өрүттэрин аан дойду дьоно барыта торообут тылынан үөрэтэн ылынар. Математиканы торообут тылынан уорэтии Саха сириттэн үөскээн тахсыбыт Национальной оскуола кэнсиэпсийэтэ тарбаныабыттан Россияба олус кууһурбутэ. Ити ордук татаар омок холобуругар кестер. Кинилэр математиканы урдук үөрэх кыһаларыгар тийэ татаарды үөрэтэллэр, диссертацияны татаарды тылынан көмүскүүлэр. Математика учууталларын ус хайысханан бэлэмнииллэр: татаарды, нууччалы, англия тылынан. Билим (наука) төрүттэрин бэйэтин тылынан уорэтэр кыахтаах омок сайдыылаах омок быһыытынан биллэрин, ытыктанарын буолан ааспыт Симпозиум уонна конференция оссо эбии бигэрэттэ.

Математика билим быһыытынан тиэрминнэрэ интернациональнайдар, ол аата бары омокка барытыгар уларыбакка туттуллаллар. Холобур, математика», «алгебра», «геометрия» «тригонометрия», «теорема », «аксиома», «сфера», о.д.а. тиэрминнэр үксэ грек омуктан кирибит, математика уескуебуттэн олохсуйбут тиэрминнэр. Итинник интернациональнай тиэрминнэр математика араас салаатыгар элбэхтэр. Олору ким да тылбаастаан уларытар соругу туруорбат, уларыппакка туттуллар. Хайа бабарар омок бэйэтин тылынан «аах», «суруй», «суоттаа», «хатылаа», «бигэргэт», «чинчий», «кэрчиги тарт», «геометрияны үөрэт», «тэннэбили суоттаа» диэн үөрэтии тиэрминнэрин туттар кыахтаах. Биһиэхэ урукку өттүгэр ити иитиллибэтэх, билиннэ диэри сахалыы үөрэтии диринник инмэтэх, ейдеебет-ейеебетт политикаттан.

Ол курдук атын да былыр - былыргаттан саха норуотугар математика төрүт өйдөбүллэрэ: ону дьуорэлээбин, кэриннэ, хайысхаба, кэмнэ, быһыыга, ахсаанна, бириэмэни кээмэйдээһин, экономика кириэр. Оҕо саха торут оонньууларын, «Инклюзив» оонньуу наборун, экономиканы килэрэн утумнаахтык дьарыктаннабына математика төрүттэрин билэр, ахсаан ааҕар, суоттуур таһыма үрдүүр. Толкуйдуур дьоҕура, сатабыла, үөрүйэҕэ кэниир, дириниир, чочуллар, чопчуланар. Сенсорнай эталоннара, логической толкуйа лаппа сайдар. Билиитин-көрүүтүн тус олоҕор, бэйэтигэр, дьонно, айылҕаҕа сыһыаран сөпкө туһанар.

Он.

Он эгэлгэтин айылба костуутугэр булар, быһаарар, уруһуйдуур, уустаан-ураннан кэпсиир, хоһуйар.

Быбы.

Сураабын, кэрчик араабын таба туттан предмет, геометрической фигура орутгэрин (ус муннук, туорт муннук) тэнниир, холоон корор. Туорт муннук, элбэх муннук, ньолбубах, долгун курдук уонна тобуттабас сураабын туһунан билэр, тэнниир, наардыыр, болохтуур.

Кэрин.

Предмет, эттик араабын холоон, мээрэйдээн, тэннээн сыысхала суох быһаарар, наардыыр. «Ыарахан», «чэпчэки» кэриннэри билсэр, билгэлиир, араарар. ыйаабын мээрэин (киилэ-килограмм), уста кээмэйэ (сантиметр) билсэр.

Хайысха.

«Икки ардыгар», «сэргэстэбэ», «аттыгар» ойдобуллэри билсэр. Бэйэтигэр сыысаран эттик, предмет хайысхатын таба ыйар. «Ыраах», «чугас», «уобээ», «аллараа» хайысхалары уруууугар сыысхала суох дьуорэлиир. Предмети, эттиги араас хайысханан (инниттэн, кэнниттэн, уобэттэн, алларааттан) аабары сатыыр. «Илин», «арбаа», «хоту», «собуруу» хайысхалары билсэр.

Ахсаан.

"Хас буолла?", "хаһыс турарый?", "хасыһый?", өйдөбүллэри билсэр, суоттуур. "Тоҕо?", "өскө", "эбэтэр", "баҕар", "аны" диэн тылларга ахсаан ааты таба туттан эппиэттиир. Эбии (+), көбүрэтии (-), буолар (=), элбэх Уонна диэри (1,2,3,4,5,6,7,8,9,10) чыыһыла натуральной эрээтин сыысхала суох өрө таннары ааҕар. Сэргэстэһэ турар чыыһыла сыһыанын (3,4,4,3), сибээһин (3 (үс) 4-тэн (түөрттэн) 1-тэн (бииринэн) кыра; 4 (түөрт) 3-тэн (үстэн) 1-нэн (бииринэн улахан) өйдүүр, быһаарар. Бүтүн бөлөбү (чыыһыланы) 8-тыгы, 9-туу, 10-нуу ахсааннаах бөлөххө араарар, хомуйар. Бүтүн бэйэтин чааһыттан улахан, оттон чаас бүтүнтэн кыра буоларын өйдүүр. Чыыһыла састаабын 5 (биэс) чыыһыла 1,1,1,1, (түөрт бииртэн) уонна өссө 1-тэн (бииртэн) турар диэн өйдүүр. Бөлөбү биирдиилээн састаапка (барыта 5 сибэкки: 1 - алтан төбө, 1 - тангара кийиитэ, 1 - сардаана, 1-ньургунун, 1 -чуораанчык) диэн араарар. Хайа баҕарар чыыһыла соччо биирдээхтэн турар. Биир улахан чыыһыла икки кыраҕа араасар, икки кыраттан биир улахан чыыһыла үөскүүр диэн бигэтик өйдүүр. Задача туһунан өйдөбүл ылар. Усулуобуйа толкуйдуур, ыйыты туруорар, арифметической дьайыларынан (эбии, көбүрэтии) 10 (уон) чыыһыла иһинэн суоттуур.

Кэм.

Кэм, бириэмэ, суукка, күн-дьыл ситимин (күн тахсыта, күн ортото, киэһэриитэ, күн киириитэ, күн илинтэн тахсар, арбаанан киирэр, собурууттан сылаас тыал, хотуттан тымны тыал үрэр). Чаһыны, нэдиэлэ хонугун, ыйдар ааттарын билэр, чуолкайдык быһаарар.

Оонньуулар.

Логической оонньуулары (хаамыска, хабылык, тыксаан, уксаан, дуобат, "Сонор") билэр, сатаан оонньуур.

Экономика.

Экономика төрүттэрин туһунан бастакы өйдөбүлү ылар. Хамнас, харчы, ыал уопсай үбэ - харчыта (бюджета) диэн өйдөбүллэри билсэр. Харчы диэн хамнас, хамнаһы үлэлээн ылабын диэн өйдүүр. Ыалга ийэ, аҕа, эдьиий, убаай ыйдаабы хамнастара барыта холбоһон ыал (дьиэ кэргэн) ыйдаабы бюджета (уопсай үбэ-харчыта) буолар диэн арааран өйдүүр. Бэйэ хаһаайыстыбатын суолтатын билсэр, өйдүүр. Обуруоттаах, ынахтаах, сылгылаах, кууруссалаах ыаллар, обуруотаһын, эти - үүтү, сүөгэйи, суораты, сыммыты атыыласпаттар. Ол иһин харчылара экономияланар диэн өйдөбүлү ылар. Ордубут бородууксуйаларын ырыынакка, дьарбанкаҕа атыылааннар дохуот (эбии үп-харчы) киллэринэллэр диэн билэр.

2. О50 ТОЛКУЙДУУР ДЬОБУРУН САЙЫННАРАР ОСТУОЛ ОООНЬУУЛАРА

Кэлинни кэмнэ олох сайдытыгар дьүөрэлээн о5ону иитии-үөрэтии, толкуйдуур дьобурун сайыннары сыала-сорууга, ньымалара эмиэ сыыйа уларыян ибэллэр. Урут о5о кыабын ситэ учуоттаабакка бачча саастаах о5о баччаны сатыахтаах, билиэхтээх диэн сорок туруоруллар эбит буоллабына, билигин о5о тус сайдытыгар сурун болбомто ууруллар буолла.

Билиилээх педагог К.Ушинский: «О5о өйдүүр, толкуйдуур дьобурун сайыннары – бу сүнкэннээх ей, чэпчэкигэ суох улэ буолар. Бу үлэбэ о5ону кыралаан, сэрэнэн сыыарыахха сөп», - диэн этэн турар.

О5о оскуолаба кириэбэр диэри толкуйдуур, өйдүүр, ылынар дьобура күүскэ сайдыбыт буолуохтаах. Бэйэтин толору көрүнэрэ, хонтуруолланара наада. Биир тылынан эттэххэ, оскуолаба үөрэнэ киирэригэр толору бэлэмнээх буолуохтаах. Кини бу толору бэлэми оонньуу көмөтүнэн ситибиэхтээх. Холобур, оруоллаах оонньуу көмөтүнэн. Тустаах оруоллар көмөлөрүнэн кини бэйэтин үөрэх, үлэ эйгэтигэр боруобаланар, хонтуруолланар.

Онтон о5о чөмчүүк саабыгар уйулбата, өйө сайдар, кута бөбөргүүр, тылын саппааба тэтимнээхтик эбиллэр, барыны барытын көрүн – билиэн, тутан – хабан көрөн тулалыыр эйгэтин өйдүү сатыыр, этэ-хаана тэтимнээхтик сайдар, кыабаны-үчүгэйи өйдүүр кэмэ. Бу кэмнэ чөмчүүк саастаах о5олору иитии суолтата олох тосту уларыян, суолталанан хас биирдии о5о5о тус бэйэтигэр тууламмыт чопчу сыаллаах иитии буолара

ирдэниллэр. Ону тэнгэ о5о ийтиитигэр-сайдытыгар хас биирдии төрөппүт сыьыанын, ирдэбилин уларытыан наада. Төрөппүт оботун уйулбатыгар сөп тубэиннэрэн о5о этин - сиинин, тарба5ын, илиитин-ата5ын имигэс гына эрчийэн, тылын-өбүн, толкуйа сайдарыгар көмөлөбөрүн өйдүөхтээх.

Бу кэмгэ о5о айылбаттан бэриллибит билиэн-көрүөн, тутуон-хабыан, боруобалаан көрүөн бабатын буйан симэлитэн кэбиспэккэ, ону өссө сайыннарар кыа5ын көбүлээн, күүскэ сайыннарыхтаахпыт. Төрөппүт обону кувэйэн буолбакка, оботун интэриэбиргэтэр, толкуйдатар, билиигэ-көрүүгэ умсугутар ооньууларынан ооньотон, бэйэтин кыа5ар эрэниитин, астыныытын үөскэтиэхтээхпит.

О5о математика торуттэрин билэн сайынна5ына ону кытта тэнгэ өйө-санаата, толкуйдуур дьобура сайдар. О5о төбө элбэх араас хабааннаах саха остуол ооньуулары ооньуур, ону тэнгэ хамсаныылаах, сыты-хотуу, бэйэтин кыанар буолар да соччонон өйө-санаата сайдар, толкуйдуур дьобура улаатар диэн психологтар этэллэр. Улэни кытта дьүөрэлээн араас ис хобоонноох ооньуулары ооньотон сайыннарыахха наада.

О5о өйүн сайдыытын хойутаппакка кыра сааыттан дьиэ5э дьарыктыыр наада. Психологтар суруйалларынан өй сайдыыта чэпчэкиттэн са5алаан ыараханга этаптарынан ситимнэнэн баран иьизэхтээх. О5о ылла да хабылыгы, хаамысканы хабан, сонору, дуобаты, уксааны сатаабытынан барбат. Ол иьин бу саха торут ооньуулары дьарыкка эрэ буолбакка, уьуйаанна куннээ5и олобун тутулугар, дьиэлэригэр эбии ооньуохтарын наада.

Ити курдук араас предметтэри о5о5о ырыгтара үөрэттэххэ, кини ырытан, сэрэйэн-бол5ойон көрөр, чинчийэр, ойуулуур-дьүбүннүүр, имигэстик толкуйдуур, айар дьобура аьыллар, сайдар, тылын саппаа5а үксүүр, айан кэпсииргэ бастакы хардыылар оньууллаллар.

Обону интэриэбиргэттэххэ, дьиктиргэттэххэ өйө, толкуйдуур дьобура аьыллар, быьаарарга, тобулларга бабата күөдуйэр. О5о бэрт кыраны да5аны бэйэтэ толкуйдаан, сыралаан, чинчийэн таьаарда5ына дуобуйуо, кэлэр өттүгэр улэлииргэ, толкуйдуурга тардыьыа.

О5о толкуйдуур дьобурун сайыннарыгар маньык остуол ооньуулар киирдилэр:

- Хабылык
- Хаамыска
- Сонор
- Дуобат
- Уксаан
- Тыксаан

Бастакы үөрэтиигэ оҕолору бабаларынан көрөн биирдиилээн, аҕыйах бөлөбүнэн үөрэтэр табыгастаах. Иитээчи бэйэтэ тэннэ оонньоон, көрдөрөн, быһааран, хара маннайгыттан оҕо эппиэтин этэн биэрбэккэ бэйэтэ толкуйдаан онорорун, туох эрэ түмүккэ кэлэрин ситиһиэхтээх. Оҕо кыра да ситиһииттэн үөрүүтүн тэннэ үллэстии кинини ситиһиигэ кынаттыыр, онон бу үөрэтиигэ сүрүн ньыма буоларын өйдүүр наада. Маны тэннэ оҕону оонньоунан бэйэ интэриэһиргэтэн, ханнык да күэһиитэ суох оонньоутуу, оонньоу кэмигэр оҕону сэмэлээбинтэн, кини дьайыыларыгар бэйэн санаабын таскар биллэрбэккэ, хомутууттан, кэбиннэрииттэн туттуноохха. Холобур, «хайдах өйдөөн көрбөккүн, сатаан да толкуйдаабаккын», ол оннугар оҕону көбүлүүр өс хобооннорун, ох, бэргэн тыллары туттуохха: «Кулгаах ыраабы истэр, харах чугабы көрөр», «Тиэтэйиэн да бытаарыан», «Көтөр өнүнэн, кыи өйүнэн». Оҕону өй оонньоутугар ууһууга иитээчи, төрөппүт өттүттэн элбэх тулуур, болҕомто наада. Оҕону хайбаан «Эн хайаан да сатыан» диэн санаатын көтөбө сырыттааха, оҕо сыһыа бэйэтин сыһыатын булуна, сөптөөх быһаарыныыны ылына үөрэнэр. Сыһыа ыарахан соруудахтары толорон, оҕо айар, толкуйдуур дьобура сайдарыгар орук ууруллар. Бастаан боростуой, оҕо сатыыр соруудахтарыттан сабалыыр ордук. Ситиһии саамай бастакы хардыттан сабаланырын уонна улахан тутулуктаабын өйдүөххэ. Оҕо кыра сааһыгар болҕомтото ыбыллабас, ууннук кыайан тулуйан олоҕорбот, онон чэпчэки, кыра соруудабы биэриэххэ наада уонна оонньоу тургэнник тэтимнээхтик барарын ситиһиэхтээхпит. Маны тэннэ оҕо болҕомтотун, өйдөөн көрөр, дьобурун сайыннарар инниттэн иитээчи соруйан соруудабын сыһыа оноруон сөп, оччоҕо оҕо ону көрөн сыһыаны көннөттөрөн, инникитин бэйэтэ итинник сыһыаны-халтаны онорортон туттунар.

Өй оонньоутунан хайдах бабарар, хаан бабарар дьарыктанарга сөптөөх усуллубуйаны тэрийии үөрэтии биир сүрүн ньымата буолар. Өрүү олоҕор эрэн оонньоу салгымтыалаах, сылаалаах. Кыра оҕолор үксүн хамсана сылдьан, илии-атах тууйулубакка, сөбүлүүр балаһыанньаларыгар туран, сытан дьарыктаналлары сөбүлүүллэр. Онон сорох оҕо сытан эрэн оонньоурун сөбүлүүр буоллабына оонньоурга сөптөөх гына тигиллибит Твистер көбүөргэ сытан эрэн оонньоон сөп, эбэтэр туран эрэн, хамсана сылдьан дьарыктаналлары сөбүлүүр оҕолорго магнитнай дуоскаба дуобат, көбүрүллэ сылдьар остуолга (хаамыска, хабылык, тыксаан, уксаан) табыгастаах миэстэни булан оонньоохтары сөп.

«Хабылык» оонньоу быраабылата.

Оонньооччу хабылыгы барытын ытыһыгар хомуйа тутар, сэрэнэн өрө бырабар, онтон

ытыһын көхсүгэр түһэрэр. Эмиэ өрө быраҕар уонна тарбаҕынан биир хабылыгы тутар. 25 хабылыкка дылы биирдиинэн хабар. Хаалбыт 5 хабылыгы барытын, эбэтэр үһү биирдэ хабара көңүллэнэр. Чуотунайа суох хабылыгы хабан баран, оонньооччу биيري ылан бэйэтигэр уурунар.

«Хаамыска» оонньоу быраабылата.

1. Сэрэбиэй тардытынан бастакы кыттааччы остуолга кэлэн бэлэмнэнэригэр 30 сөк. бэриллэр.
2. «Бэлэмнэн» диэн хамаанданан кыттааччы сүрүн балаһыанньатын булунар.
3. «Чэ» диэн хамаанданан судьуйа бириэмэни бэлиэтиир, кыттааччы оонньоуну саҕалыыр.
4. Оонньоу бүтүө 30 сөк. иннинэ сэрэтиллэр.
5. Кыттааччы сыыстабына, оонньоуну сыыспыт түһүмэҕиттэн салгыыр.
6. Хабар кэмигэр оонньооччу хаамысканы сиргэ түһэриэ суохтаах. Түһэрдэҕинэ бэйэтэ ылар.
7. «Бүтүө» диэн хамаанданан кыттааччы оонньоуну түмүктүүр.
8. Оонньоу бүтээтин кытта сэкирэтээр боротокуолга очукуо ахсаанын суруйар. кыттааччы 6 түһүмэҕи барытын ааспыт түгэнигэр 6 очукуону ылар. Кыттааччы 1 мүнүүтэ иһигэр 6 түһүмэҕи иккитэ аһан баран, бастакы түһүмэххэ тохтоотоҕуна 12/1 диэн суруллар.
9. Ким элбэх очукуолаах – ол кыайар.

«Тыксаан» оонньоу быраабылата.

Тыксааны барытын биир ытыска кутан баран, остуол үрдүгэр ыһа түһэрэллэр. Итини кутуу дэнэр. Икки тыксаан баттаһа, умса эбэтэр тиэрэ түспүт буоллахтарына кушпун киһи хомуйан ылар уонна умса сытар тыксааны атын умса сытар тыксаанынан табарды тыгыхтаах. Тыкпыт тыксаана таптабына уонна атын тыксааннары хамсаппатабына, таппыт тыксаанын ылар уонна салгыы оонньоур. Өскөтө кини сыһа тыктабына эбэтэр атын тыксааны хамсаттабына оонньоурун тохтотор, уочараттаах киһи сагалыы кутар. Итинник тыксаан бүтүөр дылы оонньоуллар. Элбэх тыксааны ылбыт кыайар. Тыксааны аахпаттар, иккилииннэн уураллар, хас ордуктаах кыайар.

«Сонор» оонньуу быраабылата.

Оонньуур икки киниттэн биирдэрэ маҕан куотааччы ньыкаалары, онтон кини утарылаһааччыта хара туттааччы ньыкааны сыҕарыталлар. Куотааччы ньыкаалар олохторо төгүрүк уонна тэн кээмэйдээх буолуохтаах, онтон туттааччы ньыкаа 1,5 – 2 төгүл суон буолуохтаах. Ньыкаалар быһыылара араас остуоруйа, олонхо геройдарын, кыыллар, көтөрдөр курдук буолуон сөп.

Оонньуур хонуу 42 см үһүннээх, 30 см туоралаах көнө муннук быһыылаах буолар, биир кытыытыттан 2, 11, 20 уонна 40 см ыраах 3, 2, 1 уонна 0 диэн бэлиэтэнэр көнө сурааһыннар тардыллар. Оонньуу саҕалананытыгар хара ньыкаа 3 кэрчик ортотугар туруохтаах. Биир маҕан уонна биир хара эбии ньыкаалар хонуу таһыгар туруохтаахтар.

Оонньуу сүрүн соруҕа диэн сонордьут, ол эбэтэр туттааччы, биэс куотааччыны хаайан – күөйэн араас хайысханан экирэтэн тутуохтаах, онтон куотааччылар хонуу уңуор туоруу сатыллар. Маҕан ньыкаа 1-3 кэрчиктэртэн хас биирдиитигэр тийдэбин аайы биирдии хараҕы ылан иһэр, онон маҕаннар холбоон 15 хараҕы (очкону) ылыахтарын, туттааччы баар буолан быдан аҕыйаҕы ылааччылар.

«Дуобат» оонньуу быраабылата.

Дуобат (эбэтэр дуомат) диэн икки киһи оонньуур абстрактнай стратегическэй дуоска оонньуута. Дуобат диагоналанын хардыылыыр уонна күрэтэһээччи дуобатын нөҕүө ыстанан сиир. Дуобат араас көрүҥнээх. Олортон аан дойдуга ордук тарҕаммыттарынан буолаллар омуктар икки ардыларынааҕы дуобат (10×10 дуоска) уонна аанл дуобата (8×8 дуоска).

Перспективнай былаан.

Бй / нэдиэлэ		Тиэмэтэ, сыала
Бала- Бан ыйа	3 нэ ди эл э	Тиэмэтэ: Хатылаабын. Сыала: оболору кытта билсии; хатылаабын. Тиэмэтэ: Чыыылалары билибиннэри. Сыала: хатылаабын; 10 дылы кене, теттеру аабы.
	4 нэ ди эл э	Тиэмэтэ: Сурун еннер эгэлгэлэрэ. (ен) Саха торут остуол оонньуут «Хаамыска». Сыала: Сурун оннору билибиннэри; саха торут осуол оонньуутун «Хаамыска» билибиннэри, хаамытын уорэти. Викторина Сыала: оболор ый устата барбыт тиэмэлэрин викторина ненеуе чинэти.

Бй / нэдиэлэ		Тиэмэтэ, сыала
Ал- тын- ны	1 нэ д иэ лэ	Тиэмэтэ: 1, 2 сыышпаралары билибиннэри. «Уобээ, аллараа, манна, итиннэ, чугас, ыраах» (хайысха) Сыала: 1-2 сыышпаралары чинэти, 10 дылы кене, теттеру аабы, хайысхаба (Твистэр кобуор комотунэн) улэ. Тиэмэтэ: 1, 2 чыыылалар састаабтара. «Кыра, улахан, уьун, кылгас» (кэрин). Сыала: 1,2 чыыыла састаабын уорэти. Кэриннэ (быа комотунэн) улэ. тэтэрээти кытта билибиннэри.
	2 нэ д иэ лэ	Тиэмэтэ: 3 сыышпараны билибиннэри. Куьунну ыйдар (Балабан ыйа, Алтынны, Сэтинны) Сыала: 3 сыышпараны чинэти; кэмнэ (мнемотехника схематын комотунэн) улэ куьунну ыйдары билибиннэри; Тиэмэтэ: 3 чыыыла састааба. «Тегурук, туерт муннук, ус муннук, уьун кене муннук» (быыы). Сыала: 3 чыыыла састаабын уорэти, икки кыра чыыылаттан 3 чыыылананы табаары; быыыга улэ: тогурук, ус муннук, туерт муннук, уьун коно муннук туьунан чинэти; тэтэрээккэ улэ.
	3 нэ д иэ лэ	Тиэмэтэ: 4 сыышпараны билибиннэри. Суукка кэмнэрэ (кэм). Улахан, кыра уонна тэн бэлиэлэр Сыала: 4 сыышпараны чинэти; кэмнэ улэ- суукканы (кун- дьыл ситимин) билибиннэри; < , > , = бэлиэлэр тустарынан ойдобул; тэтэрээккэ улэ.

		<p>Тизмэтэ: 4 чыыбыла састааба. Остуол оонньуута «Хабылык». Сыала: 4 чыыбыла састаабын уорэтии, икки кыра чыыбылаттан 4 чыыбыланы тааары; «Хабылык» остуол оонньуутун билибиннэрии.</p>
4	нэ д иэ лэ	<p>Ааспыты чинэтии. Викторина. Сыала: оболор ый устата барбыт тизмэлэрин викторина ненуе чинэтии.</p> <p>Тизмэтэ: Харчыны билибиннэрии (экономика). Сыала: Экономика бастакы ойдобулун - харчы туьунан ойдобулу билибиннэрии.</p>

Ый / нэдиэлэ		Тизмэтэ, сыала
Сэ- тин- ны	1 нэдиэлэ	<p>Тизмэтэ: 5 чыыбыланы билибиннэрии. 2 – 4 тэн чааска араарарга уерэтии. Сыала: 5 чыыбыланы билибиннэрии; тогуругу уонна туорт мунугу 2- 4 тэн чааска араарага уорэтии.</p> <p>Тизмэтэ: 5 чыыбыла састааба. Кэрин «Урдук, намыьах, кэтит, синньигэс» Сыала: 5 чыыбыла састаабын уорэтии, икки кыра чыыбылатта 5 чыыбыланы тааарыы; кэрин: урдук, намыьах, кэтит, синньигэс (быа комотунэн) улэ; тэтэрээккэ улэ.</p>
	2 нэдиэлэ	<p>Тизмэтэ: 6 чыыбыланы билибиннэрии. Тэтэрээт хайысхаларын билибиннэрии (хайысха). Улахан, кыра уонна тэн бэлиэлэр. Сыала: 6 чыыбыланы билибиннэрии; тэтэрээт клеткатыгар улэлиир хайысханы сайыннарыы; < , > , = бэлиэлэр тустарынан ойдобул.</p> <p>Тизмэтэ: 6 чыыбыла састааба. «Нэдиэлэ куннэрэ» (кэм). Сыала: 6 чыыбыла састаабын уорэтии, икки кыра чыыбылаттан 6 чыыбыланы тааарыы; нэдиэлэ куннэрин уерэтии; тэтэрээккэ улэ.</p>
	3 нэдиэлэ	<p>Тизмэтэ: 7 чыыбыланы билибиннэрии. «Ромб, ньоолбоьох, трапедия» (быьы). Туорт тэн чааска араарарга уерэтии. Сыала: 7 чыыбыланы билибиннэрии; быьылары корон быьааран, наардаан, болохтоон араарага уорэтии; о5о бэйэтэ тогуругу, туорт мунугу 4 тэн чааска араарарын ситиьии.</p> <p>Тизмэтэ: 7 чыыбыла састааба . Сенсорнай оонньуу «Инклюзив». Сыала: 7 чыыбыла састаабын уорэтии; икки кыра чыыбылаттан 7 чыыбыланы тааарыы; «Инклюзив» ооньуу наборун туттан сенсорнай торуту сайыннарыы (Дорожки).</p>
	4 нэдиэлэ	<p>Тизмэтэ: Ааспыты чинэтии. Викторина. Сыала: оболор ый устата барбыт тизмэлэрин викторина ненуе</p>

		чинэтии. Тиэмэтэ: Манньят харчы 1, 2, 5, 10 (экономика). Сыала: 1,2,5,10 солкуобайдаах манньяттары билибиннэри.
--	--	---

Бй / нэдиэлэ		Тиэмэтэ, сыала
Ах- сын- ны	1 н э д и э л э	Тиэмэтэ: 8 чыыбыланы билибиннэри. Ыйаабын убаҕас эттиги «ыарахан», «чэпчэки», «тэннэр» (кэрин). Сыала: 8 чыыбыланы билибиннэри; бэриллибит мээрэйнэн убаҕас эттиктэри мээрэйдээн; тэтэрээккэ улэ. Тиэмэтэ: 8 чыыбыла састааба. Кыынны ыйдар (Ахсынны, Тохсунньу, Олунньу) Сыала: 8 чыыбыла састаабын уорэтии; икки кыра чыыбылаттан 8 чыыбыланы тааары; кэмнэ (мнемотехника схематын комотунэн) улэ кыынны ыйдары билибиннэри.
	2 н э д и э л э	Тиэмэтэ: 9 чыыбыланы билибиннэри. 4, 8 тэн чааска араарага уорэтии. Сыала: 9 чыыбыланы билибиннэри; эттиги 4, 8 тэн чааска араарарга уорэтии; тэтэрээккэ улэ. Тиэмэтэ: 9 чыыбыла састааба. «Инники, кэнники, уна, ханас» (хайысха). Сыала: 9 чыыбыла састаабын уорэтии; икки кыра чыыбылаттан 9 чыыбыланы тааары; хайысхаба (Твистер кобуор) комотунэн улэ.
	3 н э д и э л э	Тиэмэтэ: 10, 0 чыыбылалары билибиннэри. Чаы (кэм) +, -, = бэлиэлэри билибиннэри. Сыала: 10, 0 чыыбылалары билибиннэри; чаыны быаарарга уорэтии; +, -, = бэлиэлэр тустарынан ойдобул; тэтэрээккэ улэ. Тиэмэтэ: 10 чыыбыла састааба. Саха торут остуол оонньуута «Сонор». Сыала: 10 чыыбыла састаабын уорэтии; икки кыра чыыбылаттан 10 чыыбыланы тааары; Саха торут остуолун оонньуутун «Сонор» хаамытын билибиннэри.
	4 н э д и э л э	Тиэмэтэ: Ааспыты чинэтии. Викторина. Сыала: оболор ый устата барбыт тиэмэлэрин викторина нэуе чинэтии. Тиэмэтэ: Кумаабы харчылар 10, 50, 100, 200, 500 (экономика). Сыала: Кумаабы харчылар 10, 50, 100, 200, 500 билибиннэри.

Бй / нэдиэлэ		Тиэмэтэ, сыала
Тох- су- нньу	3 нэдиэлэ	<p>Тиэмэтэ: Эбии, кобурэтии, буолар бэлиэлэри билибиннэрии Элбэх муннук туьунан ойдобул (биэс, алта муннуктаах быьылар) (быьы).</p> <p>Сыала: эбии, кобурэтии, буолар бэлиэлэри билибиннэрии; задаачалары суоттатыы; элбэх муннук туьунан ойдобул (биэс, алта муннуктаах быьылар) – быьыга улэ.</p> <p>Тиэмэтэ: Эбиигэ арифмитической соруктар. Улахан, кыра уонна тэн бэлиэлэр.</p> <p>Сыала: эбиигэ, кебурэтиигэ арифметической сорудахтары уерэтии; <, >, = бэлиэлэр тустарынан ойдобулу чинэтии; тэтэрээккэ улэ.</p>
	4 нэдиэлэ	<p>Тиэмэтэ: Ааспыты чинэтии. Викторина.</p> <p>Сыала: оболор ый устата барбыт тиэмэлэрин викторина ненуе чинэтии.</p> <p>Тиэмэтэ: Саха торут остуол оонньуута «Уксаан».</p> <p>Сыала: Саха торут остуол оонньуутун «Уксааны» билибиннэрии; оонньуу хаамытын уорэтии.</p>

Бй / нэдиэлэ		Тиэмэтэ, сыала
Олун- нньу	1 нэдиэлэ	<p>Тиэмэтэ: Эбиигэ арифмитической соруктар. Бытархай (сыпучай) ыйааьын мээрэйэ – киилэ, килограмм (кэрин).</p> <p>Сыала: эбиигэ, кебурэтиигэ арифметической сорудахтары уерэтии; бытархай этик ыйааьынын туьунан билибиннэрии (киилэ- килограмм).</p> <p>Тиэмэтэ: Арифмитической соруктар «Шар, цилиндр» (быьы).</p> <p>Сыала: эбиигэ, кебурэтиигэ арифметической сорудахтары уерэтии; быьыга объемнай (шар, цилиндр)- билибиннэрии; тэтэрээккэ улэ</p>
	2 нэдиэлэ	<p>Тиэмэтэ: «Танграм». Икки ардыгар, сэргэстэьэ, аттыгар» ейдубуллэри билибиннэрии (хайысха).</p> <p>Сыала: «Инклюзив» оонньуу наборун бастакы дьааьыгынан (хаптабай быьыларынан улэ); хайысхаба икки ардыгар, сэргэстэьэ, аттыгар» ейдубуллэрин билибиннэрии.</p> <p>Тиэмэтэ: Эбиигэ арифмитической соруктар. Дьыл кэмнэрэ (кыьын, саас, сайын, куьун) – кэм.</p> <p>Сыала: эбиигэ арифметической соруктары толоруу; кэмнэ, дьыл кэмнэригэр (мнемотехниканан) улэ; тэтэрээккэ улэ.</p>
	3 нэдиэлэ	<p>Тиэмэтэ: «Куб, параллелепипед» (быьы). Ыйааьын убаьас уонна бытархай.</p>

	<p>Сыала: Быбыыга объемнай (куб, параллелепипед) билибиннэри; ыйаабынна убабас уонна бытархай ыйаабыны тэннээн коруу (килэбэ - килограмна), табаары.</p> <p>Тиэмэтэ: Эбиигэ арифмитической сруктар. Остуол оонньуута «Дуобат».</p> <p>Сыала: Эбиигэ арифмитической сруктары толоруу; остуол оонньуутун «Дуобаты» билибиннэри; оонньуу хаамытын уорэти; тэтэрээккэ улэ.</p>
4 нэдиэлэ	<p>Тиэмэтэ: Ааспыты чинэти. Викторина.</p> <p>Сыала: оболор ый устата барбыт тиэмэлэрин викторина нене чинэти.</p> <p>Тиэмэтэ: Бэйэ хабаайыстыбатын суолтатын билибиннэри (экономика).</p> <p>Сыала: экономика бастакы ойдобуллэрин биэри; харчы хантан кэлэрин салбыы чинэти; тыа хабаайыстыбата- сурун дохуод буоларын билибиннэри.</p>

Бй / нэдиэлэ		Тиэмэтэ, сыала
Ку- лун ту- тар	1 нэдиэлэ	<p>Тиэмэтэ: Кобурэтигэ арифмитической сруктар. Танграм.</p> <p>Сыала: кобурэтигэ арифмитической сруктары толоруу; «Инклюзив» оонньуу наборун бастакы дьааыгынан (хаптабай быбыыларынан) улэ.</p> <p>Тиэмэтэ: Тэтэрээт килиэккэтинэн туаайа уорэни (хайысха). Бириэмэ (кэм) Кумах чабы.</p> <p>Сыала: клеткаба улэлиир хайысханы сайыннарыы; кумах набыны билибиннэри; тэтэрээккэ улэ.</p>
	2 нэдиэлэ	<p>Тиэмэтэ: Илинэйкэ. Уста кээмэйэ – сантиметр (кэрин). Сааскы ыйдар – кулун тутар, муус устар, ыам ыйа (кэм).</p> <p>Сыала: эттиги бэриллит мээрэинэн (илинэйкэннээн) устатын, туоратын, урдугун, намьабын мээрэйдэбин; глазомеры сайыннарыы; кэмнэ, сааскы ыйдары (мнемотехника) комотунэн билибиннэри.</p> <p>Тиэмэтэ: Кобурэтигэ арифмитической сруктар Тэтэрээт килиэккэтинэн туаайа уорэни (хайысха). Улахан, кыра уонна тэн бэлиэлэр.</p> <p>Сыала: кобурэтигэ арифмитической сруктары толоруу; клеткаба улэлиир хайысханы сайыннарыы; < , > , = бэлиэлэр тустарынан ойдобулу чинэти; тэтэрээккэ улэ.</p>
	3 нэдиэлэ	<p>Тиэмэтэ: Тэтэрээт килиэккэтинэн туаайа уорэни (хайысха). +, -, = бэлиэлэри хатылаабын.</p> <p>Сыала: клеткаба улэлиир хайысханы сайыннарыы; +, -, = бэлиэлэри салбыы билибиннэри; тэтэрээккэ улэ.</p>

		<p>Тиэмэтэ: КоБурэтиигэ арифмитической соруктар. Саха торут остуолун оонньуута «Тыксаан». Сыала: коБурэтиигэ арифметической соруктары толоруу; саха торут остуол оонньуутун «Тыксааны» билийиннэри; оонньуу хаамыытын уорэтии.</p>
4 нэдиэлэ		<p>Тиэмэтэ: Ааспыты чинэтии. Викторина. Сыала: ый устата о5о барбыт темаларын викторина нонуо чинэтии.</p> <p>Тиэмэтэ: Калькулятор (экономика). Сыала: экономика бастакы ойдобуллэрин о5о5о инэри; калькулятор туьунан билийиннэри.</p>

Ый / нэдиэлэ		Тиэмэтэ, сыала
Муус устартар	1 нэдиэлэ	<p>Тэтэрээт килиэккэтинэн туьаайа уорэтии. Дары Фребеля. Сыала: тэтэрээт клеткатыгар улэлиир хайысханы сайыннары; «Инклюзив» оонньуу наборун уьус дьааьыгынан (Дары Фребеля) улэ; тэтэрээккэ улэ.</p> <p>Тиэмэтэ: Эбиигэ уонна коБурэтиигэ арифмитической соруктар. Илинийкэ. Уста кээмэйэ – сантиметр (кэрин). Сыала: эбиигэ уонна коБурэтиигэ салбыы арифметической соруктары толоруу; эттиги бэриллибит мээрэийинэн (илинийкэннээн) устатын, туоратын, урдугун, намыьабын мээрэйдэьин; глазомеры сайыннары; сантиметр туьунан ойдобул.</p>
	2 нэдиэлэ	<p>Тиэмэтэ: Эбиигэ, коБурэтиигэ арифметической соруктар. Сыала: эбиигэ уонна коБурэтиигэ салбыы арифметической соруктары толоруу; тэтэрээккэ улэ.</p> <p>Тиэмэтэ: Дары Фребеля. «Конус, пирамида» (быьыы). Сыала: «Инклюзив» оонньуу наборун уьус дьааьыгынан (Дары Фребеля) улэ; объемнай быьыылары (конус, пирамида) билийиннэри.</p>
	3 нэдиэлэ	<p>Тиэмэтэ: Тэтэрээт килиэккэтинэн туьаайа уорэнии. (хайысха). Сыала: тэтэрээт килиэккэтин салбыы туьаайа уорэнии; эбиигэ уонна коБурэтиигэ арифметической соруктары толоруу; тэтэрээккэ улэ.</p> <p>Тиэмэтэ: Дорожка. Арифметической соруктар. Сыала: «Инклюзив» оонньуу наборун иккис дьааьыгынан (дорожки) улэ; 10 чыыбыла иьинэн суоттуур соруудахтары салгыы уерэтии, болбомтону, ейге тутары сайыннары.</p>

	4 нэдиэлэ	<p>Тгэмэтэ: Ааспыты чинэтии. Викторина. Сыала: ый устата обо барбыт темаларын викторина нонуо чинэтии.</p> <p>Тгэмэтэ: Абакус (экономика). Сыала: экономика бастакы ойдобуллэрин обобо инэрии; абакус туьунан билибиннэрии.</p>
--	-----------	---

Ый / нэдиэлэ		Тгэмэтэ, сыала
Ылам ыйа	3 нэдиэлэ	<p>Тгэмэтэ: Ыйаабын мээрэйэ – киилэ, килограмм (кэрин). Сыала: 2 эттик ыйаабыны тэннээн коруу (киилэбэ- килограмна), табаарыы; тэтэрээккэ улэ.</p> <p>Тгэмэтэ: Ааспыты чинэтии. Сыала: хатылаабын.</p>

ТУЪАНЫЛЛЫБЫТ ЛИТЕРАТУРА

1. АММОСОВА Т.П. Оскуола иннинээ5и саастаах о5олорго математика.- Дьокуускай: «Бичик» национальной кинигэ кыбата, 1995.
2. КИРИЛЛИНА Е.Н Туннук. О5о тэрилтэлэрин иитээччилэригэр аналлаах пособие.- Дьокуускай: «Бичик» национальной кинигэ кыбата, 1996
3. ПЕТРОВА А.И, ГАБЫШЕВА С.А, ТОМСКАЙ Г.В Саха мындыр суота.- Дьокуускай: Бичик, 2012.
4. КОРЯКИНА А.В Сиэлчээннин суоттуохха.- Дьокуускай: Бичик, 2026
5. НИКОЛАЕВА С.В Мин суоттуу уорэнэбин.- Дьокуускай: Бичик, 2013
6. ЕФИМОВА Д.Г, АНДРОСОВА Ю.В Оонньуу- о5ону иитии эйгэтигэр/Тосхол бырагыраама.- Дьокуускай, 2016
7. ЯКОБСОН С.Г, ГРИЗИК Т.И Радуга. Примерная осавная образовательная программа дошкольного образования.- М.: Просвещение, 2014
8. Нам улууьугар биир кэлим Сахалы иитэр- уорэтэр, культурнай эйгэни тэрийэр Кэнсиэпсийэ, 2019